

Tablica Wzorów

Rachunek Prawdopodobieństwa i Statystyki

Spis treści

I. Wzory ogólne	2
1. Średnia arytmetyczna:.....	2
2. Rozstęp:.....	2
3. Kwantyle:.....	2
4. Wariancja:.....	2
5. Odchylenie standardowe:	2
II. Współzależność danych	3
1. Regresja Liniowa.....	3
2. Korelacja	3
3. Współczynnik determinacji:	3
III. Prawdopodobieństwo	3
1. Prawdopodobieństwo	3
2. Zdarzenia dopełniające.....	3
3. Suma	3
4. Warunkowe	3
5. Schemat Bernoulliego	3
6. Kombinacje (kolejność bez znaczenia)	3
7. Wariacje (ważna kolejność).....	3
IV. Dyskretny Rozkład Prawdopodobieństwa	4
1. Wartość oczekiwana.....	4
2. Wariancja.....	4
3. Odchylenie standardowe	4
4. Zmienne niezależne.....	4
5. Rozkład geometryczny (niezależne próby, sukces / porażka, kiedy sukces)	4
6. Rozkład dwumianowy (niezależne próby, sukces / porażka, skończona ilość prób).....	4
7. Rozkład Poissona (niezależne zdarzenia w przedziale, skończona liczba zdarzeń)	4
8. Jednostajny.....	4
9. Rozkład Normalny	5
V. Estymacja punktowa	5
1. Ogólne	5
2. Rozkład częstości z próby	5
3. Rozkład z próby estymatora średniej	6

4.	Rozkład estymatora	6
VI.	Estymacja przedziałowa	6
1.	Przedziały ufności	6
2.	Rozkład t-studenta	6
VII.	Hipotezy	6
1.	Testowanie hipotez	6
VIII.	Rozkład chi kwadrat	6
1.	Statystyka chi kwadrat	6
2.	Parametr ν	6
3.	Testowanie hipotez	7
IX.	Tabele	7
	Tabela 1. Liczebność "k" klas	7
	Tabela 2. Przedziały ufności	7
	Tabela 3. Tabela parametru ν	8

I. Wzory ogólne

1. Średnia arytmetyczna:

$$\mu = \frac{\sum x}{n}$$

2. Rozstęp:

$$R = x_{max} - x_{min}$$

3. Kwantyle:

- a. Dolny:

$$q_1 = \frac{n}{4}$$

- b. Środkowy (mediana –wartość środkowa w uporządkowanym niemalejąco zbiorze):

$$q_2 = \frac{n}{2}$$

- c. Górny:

$$q_3 = \frac{3n}{4}$$

q_1 i q_3 jeśli w wyniku otrzymamy liczbę całkowitą to kwantyl znajduje się w połowie odległości między pozycją wyznaczoną a następną.

4. Wariancja:

$$wariancja = \frac{\sum(x - \mu)^2}{n}$$

5. Odchylenie standardowe:

$$\sigma = \sqrt{wariancja}$$

II. Współzależność danych

1. Regresja Liniowa

I linia Regresji:

$$x = a_x y + b$$

$$a_x = \frac{C(X,Y)}{S_y^2} = \frac{\sum(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sum(y-\bar{y})^2}$$

$$b = \bar{x} - a_x \bar{y}$$

x – zmienna objaśniana (zależna)

y – zmienna objaśniająca

II linia Regresji:

$$y = a_y x + b$$

$$a_y = \frac{C(X,Y)}{S_x^2} = \frac{\sum(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sum(x-\bar{x})^2}$$

$$b = \bar{y} - a_y \bar{x}$$

zmienna objaśniająca (niezależna)

zmienna objaśniana

2. Korelacja

a. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona:

$$r_{xy} = \frac{C(X,Y)}{\sqrt{S_x^2 S_y^2}} = \frac{\sum(x-\bar{x})(y-\bar{y})}{\sqrt{\sum(x-\bar{x})^2 \sum(y-\bar{y})^2}} = \frac{C(X,Y)}{S_x S_y} = \sqrt{a_x a_y}$$

3. Współczynnik determinacji:

$$R^2 = (r_{xy})^2$$

$a_{x/y}$ – parametr regresji (współczynnik kierunkowy prostej)

b – parametr regresji

C(X,Y) – kowariancja cech

S_{x/y^2} - Wariancja cechy X / Y

$S_{x/y}$ – odchylenie standardowe cechy X/Y.

III. Prawdopodobieństwo

1. Prawdopodobieństwo

$$P(A) = \frac{n(A)}{n(\Omega)}$$

2. Zdarzenia dopełniające

$$P(A) + P(A') = 1$$

3. Suma

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$$

4. Warunkowe

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$$

5. Schemat Bernoulliego

$$P_n(k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}$$

6. Kombinacje (kolejność bez znaczenia)

$$C_n^k = \binom{n}{k} = \frac{n!}{k! (n-k)!}$$

7. Wariacje (ważna kolejność)

a. Z powtórzeniami

$$W_n^k = n^k$$

b. Bez powtórzeń

$$V_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}$$

IV. Dyskretny Rozkład Prawdopodobieństwa

Prawdopodobieństwo, że zmienna X przyjmie wartość x : $P(X = x)$

1. Wartość oczekiwana

$$E(X) = \mu = \sum x P(X = x)$$

2. Wariancja

$$\text{Var}(X) = E(X - \mu)^2 = \sum (x - \mu)^2 P(X = x)$$

3. Odchylenie standardowe

$$\sigma = \sqrt{\text{Var}(X)}$$

4. Zmienne niezależne

$$E(X_1 + X_2 + \dots + X_n) = nE(X)$$

$$\text{Var}(X_1 + X_2 + \dots + X_n) = n\text{Var}(X)$$

$$E(X \pm Y) = E(X) \pm E(Y)$$

$$E(aX \pm bY) = aE(X) \pm bE(Y)$$

$$\text{Var}(X \pm Y) = \text{Var}(X) + \text{Var}(Y)$$

$$\text{Var}(aX \pm bY) = a^2\text{Var}(X) + b^2\text{Var}(Y)$$

5. Rozkład geometryczny (niezależne próby, sukces / porażka, kiedy sukces)

$$P(X = r) = pq^{r-1}$$

$$P(X > r) = q^r$$

$$P(X \leq r) = 1 - q^r$$

$$E(X) = \frac{1}{p}$$

$$\text{Var}(X) = \frac{q}{p^2}$$

6. Rozkład dwumianowy (niezależne próby, sukces / porażka, skończona ilość prób)

$$P(X = r) = C_r^n p^r q^{n-r}$$

$$E(X) = np$$

$$\text{Var}(X) = npq$$

7. Rozkład Poissona (niezależne zdarzenia w przedziale, skończona liczba zdarzeń)

$$P(X = r) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^r}{r!}$$

$$E(X) = \lambda$$

$$\text{Var}(X) = \lambda$$

8. Jednostajny

Na przedziale (a, b)

- a. Funkcja gęstości prawdopodobieństwa

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{b-a} & \text{dla } x \in (a, b) \\ 0 & \text{dla } x \notin (a, b) \end{cases}$$

b. Dystrybuanta

$$F(x) = \begin{cases} 0 & \text{dla } x \leq a \\ \frac{x-a}{b-a} & \text{dla } x \in (a, b) \\ 1 & \text{dla } x > b \end{cases}$$
$$E(X) = \frac{a+b}{2}$$
$$Var(X) = \frac{(b-a)^2}{12}$$

9. Rozkład Normalny

a. Zmienna standaryzowana

$$Z = \frac{X - \mu}{\sigma}$$

b. Prawdopodobieństwo

$$P(Z > z) = 1 - P(Z < z)$$

c. Funkcja gęstości prawdopodobieństwa

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}}$$

d. Dystrybuanta

$$F(x) = \int_{-\infty}^x f(t) dt$$
$$E(X) = \mu$$
$$Var(X) = \sigma^2$$

V. Estymacja punktowa

1. Ogólne

a. Średnia z próby

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

b. Estymator średniej z populacji

$$\hat{\mu} = \bar{x}$$

c. Estymator wariancji z populacji

$$\hat{\sigma}^2 = \frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n - 1}$$

d. Częstość względna sukcesów w próbie

$$p_s = \frac{\text{liczba sukcesow}}{\text{liczebność próby}}$$

e. Estymator punktowy nieznanego wskaźnika struktury

$$\hat{p} = p_s$$

2. Rozkład częstości z próby

$$E(P_s) = p$$
$$Var(P_s) = \frac{pq}{n}$$

a. Standardowy błąd szacunkowy

$$st\_blad = \sqrt{\frac{pq}{n}}$$

b. Poprawka na ciągłość

$$pop = \frac{\pm 1}{2n}$$

3. Rozkład z próby estymatora średniej

$$E(\bar{X}) = \mu$$
$$Var(\bar{X}) = \frac{\sigma^2}{n}$$

- a. Średni błąd szacunku

$$sr\_blad = \frac{\sigma}{\sqrt{n}}$$

4. Rozkład estymatora

- a. Normalny

$$\bar{X} \sim N\left(\mu, \frac{\sigma^2}{n}\right)$$

- b. Dwumianowy

$$\bar{X} \sim N(np, pq)$$

- c. Poissona

$$\bar{X} \sim N\left(\lambda, \frac{\lambda}{n}\right)$$

VI. Estymacja przedziałowa

1. Przedziały ufności

- Wybierz parametr populacji
- Znajdź rozkład jego estymatora w próbie
- Wybierz poziom ufności (najczęściej 95%)
- Znajdź granice przedziału ufności (a,b)

$$P(\bar{X} < a) = P(\bar{X} > b) = 0,025$$

2. Rozkład t-studenta

- a. Wartość standaryzowana

$$T = \frac{\bar{X} - \mu}{\frac{s}{\sqrt{n}}}$$

VII. Hipotezy

1. Testowanie hipotez

- Sformułowanie hipotezy
- Wybranie statystyki testowej
- Określ obszar odrzuceń testowanej hipotezy
- Znajdź prawdopodobieństwo p (p-wartość)
- Sprawdź czy sprawdzian testu wpada do obszaru odrzucen
- Podjmij decyzje

VIII. Rozkład chi kwadrat

1. Statystyka chi kwadrat

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

2. Parametr ν

$$\nu = (\text{liczba przedziałów klasowych}) - (\text{liczba warunków})$$

3. Testowanie hipotez
  - a. Sformułowanie hipotezy
  - b. Wyznacz częstości teoretyczne oraz liczbę stopni swobody
  - c. Określ obszar odrzuceń testowanej hipotezy
  - d. Znajdź wartość statystyki testowej ν^2
  - e. Sprawdź czy sprawdzian testu wpada do obszaru odrzuceń
  - f. Podejmij decyzje

IX. Tabele

Tabela 1. Liczebność "k" klas

Liczba danych	30-60	60-100	100-200	200-500	500-1500
Liczba klas	6-8	7-10	9-12	11-17	16-25

Tabela 2. Przedziały ufności

Parametr populacji	Rozkład cechy w populacji	Dodatkowe warunki	Przedział ufności
μ	Normalny	Znamy wartość σ^2 n dowolne $\bar{x}$ średnia arytmetyczna z próby	$(\bar{x} - c \frac{\sigma}{\sqrt{n}}, \bar{x} + c \frac{\sigma}{\sqrt{n}})$
μ	Inny niż normalny	Znamy wartość σ^2 N > 30 $\bar{x}$ średnia arytmetyczna z próby	$(\bar{x} - c \frac{\sigma}{\sqrt{n}}, \bar{x} + c \frac{\sigma}{\sqrt{n}})$
μ	Dowolny	Nie znamy wartość σ^2 n > 30 $\bar{x}$ średnia arytmetyczna z próby s^2 wariancja z próby	$(\bar{x} - c \frac{s}{\sqrt{n}}, \bar{x} + c \frac{s}{\sqrt{n}})$
p	Dwumianowy	n > 30 p_s częstość względna w próbie $q_s = 1 - p_s$	$(p_s - c \sqrt{\frac{p_s q_s}{n}}, p_s + c \sqrt{\frac{p_s q_s}{n}})$
μ	Dowolny	Nie znamy wartości σ^2 n < 30 $\bar{x}$ średnia arytmetyczna z próby s^2 wariancja z próby	$(\bar{x} - t(v) \frac{s}{\sqrt{n}}, \bar{x} + t(v) \frac{s}{\sqrt{n}})$

Tabela 3. Tabela parametru v

Rozkład	Uwagi dodatkowe	v
Dwumianowy	Znamy wartość p	$V=n-1$
	Nie znamy wartości p	$V=n-2$
Poissona	Znamy wartość λ	$V=n-1$
	Nie znamy wartości λ	$V=n-2$
Normalny	Znamy wartość μ i σ^2	$V=n-1$
	Nie znamy wartości μ i σ^2	$V=n-3$

Tabela 4. Wartość Krytyczna

Poziom istotności α	0,10	0,05	0,01	0,005	0,002
Wartości krytyczne testu jednostronnego	-1,28 lub 1,28	-1,645 lub 1,645	-2,33 lub 2,33	-2,58 lub 2,58	-2,88 lub 2,88
Wartość krytyczna testu dwustronnego	-1,645 i 1,645	-1,96 i 1,96	-2,58 i 2,58	-2,81 i 2,81	-3,08 i 3,08